BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO
DEPARTAMENT II PLANOWANIA
WYDZIAŁ EKONOMICZNY

Warszawa, dnia 31 stycznia 1949r.

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

w świetle prasy i literatury ekonomicznej zagranicą

Nr.2
Rok IV

S p i s r z e c z y:

W.DIACZENKO

CECHY SZCZEGOLNE I WYZSZOSC
RADZIECKIEGO SYSTEMU FINANSOWEGO

"Woprosy Ekonomiki"
Nr.7 - 194_ r.

Zasadnicze, radykalne różnice radzieckiego systemu finansowego i jego wyższość w porownaniu z krajami burżuazyjnymi . ujawniły się w całej pełni już od pierwszych chwil budowy socjalizmu w ZSRR. Podstawą tych różnic i wyższości jest: 1) likwidacja własności kapitalistycznej i wprowadzenie socjalistycznej własności środków produkcji, 2) zasadniczo odmienna treść funkcyj państwa socjalistycznego i jego roli w reprodukcji społecznej w porownaniu z państwem burżuazyjnym, 3) cechy szczególne i wyższość radzieckiego ustroju społecznego.

Najgłowniejsze cechy szczególne i zalety radzieckiego systemu finansow są następujące: 1) nowa podstawa ekonomiczna systemu finansow radzieckich, zapewniająca jego niezachwianą trwałość i niezależność od krajow kapitalistycznych, 2) swoisty charakter funkcyj i nowe przeznaczenie środków finansowych radzieckich, oraz czynna ich rola jako doniosłej dźwigni ekonomicznej w rękach planowego państwowego kierownictwa, 3) nowe zasady konstrukcji radzieckiego systemu finansowego, zapewniające najdoskonalszą ewidencję i najwszechstronniejsze zaspokojenie różnorodnych potrzeb społecznych i osobistych mas pracowniczych całego kraju oraz pobudzające te masy do czynnego udziału we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego.

Podstawą ekonomiczną systemu finansowego państwa burżuazyjnego stanowi kapitalistyczny system gospodarki i kapitalistyczna prywatna własność środków produkcji.

Oparcie kapitalistycznego systemu gospodarczego na wyzysku mas, sprzeczność pomiędzy społecznym charakterem produkcji a kapitalistycznym zawłaszczeniem produktu społecznego, anarchia produkcji, periodyczne przesilenie gospodarcze, bulwersujące całą gospodarkę kapitalistyczną - wszystko to jest przyczyną niezrownoważenia systemu finansowego państw burżuazyjnych oraz ko-

nieczności przesileń finansowych. Zaostrzenie sprzeczności kapitalistycznego systemu gospodarczego w warunkach powszechnego kryzysu kapitalizmu pogłębia i wzmaga ten brak równowagi.

W ciągu 34 lat ubiegłych od chwili wybuchu pierwszej wojny światowej, nawet najbogatszy kraj kapitalistyczny - Stany Zjednoczone Ameryki Północnej - jedenaście tylko razy zamknęły swój budżet państwowy bez deficytu, w Anglii w tymże czasie było dziesięć bezdeficytowych budżetów, we Francji - cztery, we Włoszech - tylko dwa.

W warunkach powszechnego kryzysu kapitalizmu nie może on zatem zapewnić na mniej lub więcej długi okres zbilansowania budżetu bez ogromnego wzrostu zadłużenia państwa i bez uciekania się do emisji pieniądza papierowego. Jest to jaskrawe świadectwo rozkładu kapitalistycznego systemu gospodarczego, a jednocześnie - poważny czynnik dalszego zaostrzenia sprzeczności systemów.

Narastający brak równowagi systemów finansowych krajów burżuazyjnych przyczynia się do tego, że gospodarka i system finansowy poszczególnych krajów burżuazyjnych coraz bardziej się uzależniają od monopoli wielkich państw imperialistycznych i podpadają pod ich wpływ. Zależność zaś ta ze swej strony staje się czynnikiem dalszego pogłębienia chwiejności finansowej tych państw.

Stosunki wzajemne USA z innymi krajami kapitalistycznymi dobitnie podkreślają tę sytuację. Na początku roku 1948 zadłużenie USA z tytułu kredytów państwowych (nie licząc kredytów z "funduszu walutowego") wyniosło 8.253 miln. dolarów, rozkład zaś tego zadłużenia pomiędzy poszczególne kraje wyglądał, jak następuje: (w miln. dolarów).

Państwa, które zaakceptowały "Plan Marshalla" oraz Niemcy Zachodnie.......................................6.977

Z pośród nich Anglia	4.269
" " " Francja	1.868
" " " kraje "Beneluxu"	406
" " " Italia	237
" " " Grecja	94

Kraje Ameryki Łacińskiej........................	340
Chiny..	214
Rząd Holenderski w Indonezji................	64

Monopole Amerykańskie drogą uzależnienia od siebie innych krajów usiłują utrzymać wysokie zyski, uchronić się przed groźbą

zbliżającego się nowego przesilenia gospodarczego, zdobyć panowanie nad światem. To jest przyczyną słynnej "pomocy", świadczonej przez USA innym państwom kapitalistycznym, a w tej liczbie krajom Europy Zachodniej.

Treść rzeczywista i znaczenie tej "pomocy" jest dzisiaj jasne dla wszystkich. Umożliwiając monopolom amerykańskim bogacenie się za cenę biedy i głodu mas pracujących, "pomoc" ta nie tylko nie przyczynia się do odbudowy gospodarczej krajów europejskich, lecz przeciwnie, hamuje tę budowę, zamieniając ją w dodatki do monopoli amerykańskich i w przyczółki do przygotowania nowych agresji.

W przeciwieństwie do kapitalistycznego systemu finansowego podstawą systemu radzieckiego jest socjalistyczny ustrój gospodarczy i socjalistyczna własność środków produkcji.

Gospodarka radziecka rozwija się konsekwentnie według praw rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej, jest gospodarką planową, zlikwidowany jest w niej wyzysk człowieka, wyeliminowana możliwość przesileń gospodarczych. Wynika stąd niezachwiana trwałość radzieckiego systemu finansowego, jego planowy charakter, niemożliwość przesileń finansowych.

Od roku 1924 aż do Wielkiej Wojny Narodowej budżet państwowy radziecki był nie tylko bezdeficytowy, lecz wykazywał z reguły nadwyżkę dochodów nad wydatkami. Deficyty, które miały miejsce przed r.1924 były skutkiem pierwszej światowej wojny imperialistycznej, a następnie - interwencji wojennej państw kapitalistycznych oraz wojny cywilnej; deficyty te zatem nie wynikały w żadnym razie z istoty radzieckiego systemu finansowego.

Wielka Wojna Narodowa wymagała niezmiernego napięcia finansowego. Pomimo to wydatki budżetu państwowego przewyższały jego dochody tylko w pierwszych dwuch latach wojny. Rozpiętość pomiędzy stroną rozchodową a dochodową była przy tym względnie niewielka i systematycznie malała. W r.1942 mianowicie dochody bieżące budżetu mniejsze były od wydatków o 10,3% (18,9 milrd.rubli), w roku zaś 1943 - mniejsze tylko o 3,5% (7,3 milrd rubli). Od roku 1944 dochody bieżące budżetu znów zaczęły przewyższać stronę rozchodową.

W toku wojny, najbardziej niszczącej ze wszystkich wojen,

jakie zna historia ludzkości, wojny, która wymagała największego napięcia wszystkich sił narodowych, ZSRR przezwyciężył rozpiętość między stroną dochodową a rozchodową budżetu, a nadwyżka dochodów w latach następnych wyrównała z lichwą deficyty poprzednich lat wojny. W krajach zaś kapitalistycznych (nie wyłączając i wzbogaconych na wojnie USA) budżety państwowe przez cały czas wojny były deficytowe, a wysokość tych deficytów coraz bardziej wzrastała, jak wykazuje poniższa tablica-

	USA (Miln.dolarów)				Anglia (miln.f.sterling.)			
	Dochód	Rozchód	deficyt miln. dolarów	deficyt % w stos. do rozch.	Dochód	Rozchód	deficyt miln. f.sterl.	deficyt % w stos. do rozch.
1939/40	5.387	9.127	3.740	40,9	1.132	1.900	.768	40,4
1940/41	7.607	12.775	5.168	40,5	1.495	3.971	2.476	62,4
1941/42	12.799	32.492	19.693	60,6	2.175	4.876	2.701	55,4
1942/43	22.282	78.182	55.900	71.5	2.922	5.740	2.818	49,1
1943/44	44.149	93.744	40.595	52,9	3.149	5.909	2.760	46,7
1944/45	46.457	100.405	53.948	53.7	3.355	6.190	2.835	45.8

Częściowe zredukowanie wydatków po kapitulacji Japonii nie zlikwidowało bynajmniej deficytów budżetowych w państwach kapitalistycznych. Powojenny rok budżetowy 1945/46 zamknięty został w USA deficytem w wysokości 20.676 miln,dolarów, w Anglii - deficytem 2.207 miln.f.st.Budżet Anglii zamknął się deficytem również w r.1946/47.

W przeciwieństwie do tego dochody budżetu państwowego ZSRR natychmiast po zakończeniu wojny znacznie przewyższyły jego wydatki, pomimo dużego wzrostu tych ostatnich w związku z odbudową powojenną i dalszym wzrostem gospodarczym. W ciągu roku 1946 nadwyżka dochodów wyniosła 17,9 milrd.rubli, w ciągu r.1947 - 24 milrd. rubli, budżet zaś na rok 1948 określa tę nadwyżkę sumą 41,1 milrd. rubli.

Najważniejszym czynnikiem niezachwianej równowagi systemu finansów radzieckinh, wynikającym z socjalistycznego systemu gospodarki i socjalistycznej własności środków produkcji, jest planowy charakter finansów radzieckich oraz zainteresowanie najszerszych mas pracowniczych w utrwalaniu potęgi finan-

Masy pracownicze ZSRR zdają sobie sprawę,że osiągnięcia poszczególnych przedsiębiorstw, oddziałów,poszczególnych pracowników,przynoszą miliardy dodatkowych środków na cele wykonania powojennego planu pięci letniego w ciągu lat czterech, dalszego podniesienia dobrobytu materialnego narodu.

W ciągu dziewięciu miesięcy 1948 r.ponadplanowa oszczędność z tytułu zniesienia kosztów produkcji przemysłowej wyniosła przeszło 4 milrd.rubli. Jest to duży wkład do dzieła przedterminowego wykonania planu pięcioletniego,doniosły czynnik utrwalania potęgi finansowo-gospodarczej państwa socjalistycznego.

Ażeby zdobyć jeszcze większe powodzenie w rozwoju naszej gospodarki narodowej nalczy koniecznie uświadomić sobie w pełni właściwości i wyższości radzieckiego systemu finansowego i korzystać z nich w działalności praktycznej milionów obywateli radzieckich.

---

państwa socjalistycznego zapewnia przy tym wyższe tempo rozwoju gospodarczego i kulturalnego zacofanym republikom, okręgom i rejonom, ażeby podciągnąć je do poziomu przodujących jednostek terytorialnych.

W państwie socjalistycznym stworzone zostały wszelkie warunki należytego skojarzenia systemu finansowego państwa i systemów finansowych poszczególnych przedsiębiorstw , instytucyj i organizacji i niedopuszczalne jest jakiekolwiek przeciwstawianie ich sobie wzajemnie.

x x

x

Cechy szczególne i zalety radzieckiego systemu finansowego wywarły swój wpływ na wszystkie etapy rozwoju gospodarki narodowej ZSRR po zwycięstwie październikowej rewolucji socjalistycznej. Ze szczególną siłą cechy te objawiły się w latach Wielkiej Wojny Narodowej i objawiają się obecnie w walce o przedterminowe wykonanie planu powojennej pięciolatki stalinowskiej.

Lecz zalety radzieckiego systemu finansowego urzeczywistniają się nie samoczynnie, ale dzięki kierowniczej,organizacyjnej i wychowawczej działalności partii i państwa socjalistycznego.

Inicjatywa patriotyczna przodujących przedsiębiorstw Moskwy zapoczątkowała niezwykły ruch,mający na celu osiągnięcie ponadplanowej akumulacji,ruch,do którego przyłączyły się masy pracownicze wszystkich miast i okręgów naszego kraju. Włączyły się do tego ruchu nie tylko przedsiębiorstwa przemysłowe i transportowe,lecz również sowchozy. Kolektywy robotników,pracowników inżynieryjno-technicznych i urzędników walczą o dalszy wzrost wydajności pracy,obniżenie kosztu własnego produkcji,kosztów obiegu, wzrost akumulacji. Swiadkami tej walki są : udoskonalenie organizacji produkcji,mechanizacja procesów produkcyjnych pochłaniających dużo pracy,upowszechnienie norm przeciętnych progresywnych,likwidacja wydatków nieprodukcyjnych,doskonalenie jakości produkcji, szeroki rozwój akcji racjonalizacyjnej.

łanie mas pracowniczych. Cały lud radziecki jest zainteresowany w pomyślnej realizacji zarządzeń finansowych partii i rządu, mających na celu utrwalenie potęgi gospodarczej i wojennej państwa socjalistycznego, dalszy rozwój gospodarki socjalistycznej i nieustanny wzrost dobrobytu narodowego. Dobitnym tego wyrazem jest szeroki ruch masowy pod hasłem zrzeczenia się dotacji budżetowych, osiągnięcie ponadplanowej akumulacji, podniesienia rentowności przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych.

Państwo radzieckie dąży wszelkimi sposobami do tego, aby wciągnąć masy do aktywnego udziału w rządzeniu krajem, a w szczególności do aktywnego udziału w działalności finansowo-gospodarczej, ponieważ doświadczenie i inicjatywa mas jest najważniejszym warunkiem właściwego funkcjonowania i nieustannego doskonalenia aparatu państwowego. Tym się tłumaczą główne zasady struktury organizacyjnej radzieckiego systemu finansowego : likwidacja wszelkiego ucisku narodowego i nierówności, konsekwentna realizacja leninowsko-stalinowskiej polityki narodowościowej, walka przeciwko wszelkim formom dochodów, nie pochodzących z pracy, centralizm demokratyczny.

W państwie socjalistycznym nie może być przeciwstawności budżetu państwowego budżetom lokalnym. Państwo socjalistyczne systematycznie rozszerza prawa budżetowe lokalnych organów władzy państwowej i państwowej administracji. Ustawa o powojennym planie pięcioletnim odbudowy i rozwoju gospodarstwa narodowego ZSRR zawiera specjalne zadanie rozwoju i inicjatywy republik związkowych w dziedzinie gospodarczej.

Podział wydatków oparty jest na podziale funkcyj administracji państwowej, pomiędzy Związkiem SRR, republikami związkowymi i autonomicznymi oraz miejscowymi radami delegatów pracowniczych, przy czym ten podział funkcyj ma na celu jak najszersze uwzględnienie charakteru poszczególnych republik, okręgów, rejonów, najzupełniejsze zaspokojenie różnorodnych potrzeb, najszybszy rozwój całości gospodarki narodowej ZSRR.

Dochody dzieli się pomiędzy budżetem związkowym a budżetami lokalnymi, nie według zasady podziału źródeł, lecz odpowiednio do potrzeb planu. Polityka finansowa

sposoby ograniczać uprawnienia organów samorządu terytorialnego i ich podstawy finansowe. Drogą wzmagania centralizmu biurokratycznego państwo burżuazyjne dąży do uniemożliwienia najmniejszej nawet demokratyzacji organów samorządu terytorialnego. W państwach faszystowskich samorząd ten sprowadzono wogóle do zera.

W ustroju kapitalistycznym nie ma i nie może być rzeczywistej pomocy wzajemnej - pomocy ze strony centrum na rzecz prowincji lub też wzajemnej pomocy poszczególnych okręgów. Podział dochodów realizuje się drogą zawłaszczenia ich źródeł, co w warunkach ostrej nierówności gospodarczej poszczególnych okręgów kraju prowadzi do utrwalenia i pogłębienia zacofanego stanu upośledzonych okręgów, do wzmożenia gospodarczego i politycznego ucisku. Temuż zadaniu utrwalenia i pogłębienia zacofania gospodarczego "kresów" służy również podział wydatków. Bardzo charakterystyczne jest tu przerzucenie wszystkich lub prawie wszystkich wydatków w zakresie celów "kulturalnych" na budżety lokalne, bez przydzielenia im jednakże źródeł dochodu na te cele. W.Lenin pisał: "Dochody samorządów terytorialnych miejskich w Europie i w każdym kraju burżuazyjnym są to takie dochody..... które centralna władza burżuazyjna godzi się poświęcić na cele kulturalne ,ponieważ są to dochody drugorzędne, ponieważ ściąganie takich podatków jest dla centrum niewygodne,ponieważ rdzenne,zasadnicze,główne potrzeby burżuazji i panowania burżuazyjnego zostały już zapewnione drogą dotacji " 14/.

Do celów przezwyciężenia oporu wyzyskiwanych mas państwo burżuazyjne utrzymuje ogromy i nieustannie rosnący, nieprodukcyjny aparat ściągania podatków.

Anarchia kapitalistycznego systemu gospodarki i dążenie do zamaskowania klasowej treści systemu finansowego wywołują nadmierne skomplikowanie systemów finansowych, stosowanie różnorodnych form i metod opodatkowania, wprowadzenie sztucznego podziału dochodów i wydatków na "zwyczajne" i "nadzwyczajne" itp.

W przeciwieństwie do finansów kapitalistycznych,system finansowy państwa socjalistycznego nie przeciwstawia się narodowi,lecz opiera się o jednomyślną współdzia

14/ W.Lenin,Dzieła,t.13,wyd.4,str.312 /ros/

tylko budżet państwowy, lecz również system ubezpieczeń, kasy oszczędności, banki. Radziecki system finansowy jest nie tylko aparatem redystrybucji części zasobów pieniężnych, lecz również potężnym narzędziem państwowego planowania i kontroli.

x x

x

System finansowy państw burżuazyjnych z samego charakteru swych funkcyj i celów przeciwstawia się masom pracującym, jako narzędzie ich dodatkowego wyzysku i jako środek utrzymania i utrwalenia całego systemu wyzysku kapitalistycznego. Tym się tłumaczą główne zasady struktury organizacyjnej systemów finansowych państwa burżuazyjnego: ucisk klasowy, biurokratyczny centralizm, nierówność narodowościowa i skojarzenie tych wszystkich cech z elementami formalnego, fałszywego demokratyzmu, służącego za parawan osłaniający panowanie klasy wyzyskiwawczy.

Dawniej, przed epoką imperialistyczną, rozwojowi kapitalizmu towarzyszył pewien wzrost elementów demokratyzmu w organizacji finansów, lecz był to tylko demokratyzm formalny. Przymus głosowania za pożyczkami, parlamentarna procedura uchwalania budżetów, proklamowanie "równości podatkowej" - wszystko to służyło interesowi klas wyzyskiwawczy, było środkiem tumanienia mas. W okresie powszechnego kryzysu kapitalizmu burżuazja odrzuca nawet ten formalny demokratyzm, kraje imperialistyczne wchodzą coraz dalej na drogę faszyzacji systemów finansowych. Rozbicie faszystowskich Niemiec i imperialistycznej Japonii w toku drugiej wojny światowej nie znaczy, że proces faszyzacji systemów finansowych został zahamowany. Zmiany powojenne w USA wykazują, że proces ten trwa tam i rozwija się w coraz szybszym tempie.

W ustroju kapitalistycznym nie tylko system finansowy jako całość przeciwstawia się gospodarce narodowej, lecz nieuniknioną jest również walka wewnątrz samego systemu finansowego : walka pomiędzy centrum a prowincją, między okręgami, stanami, jako jedna z postaci walki klasowej pomiędzy poszczególnymi grupami wyzyskiwaczy o podział wartości dodatkowej. Państwo burżuazyjne usiłuje na wszelkie

z narzędzi regulujących dochody ludności,odpowiednio do celów i zadań państwa radzieckiego.

W krajach kapitalistycznych bankowość i ubezpieczenia są zasadniczą sferą działalności prywatno-gospodarczej i źródłem bogacenia się wyzyskiwaczy. Ubezpieczenia państwowe ograniczają się tam z reguły do częściowego ubezpieczenia wojskowych i urzędników państwowego aparatu administracyjnego. A przy tym ubezpieczenia te są raczej formą udziału szczytów aparatu państwowego i armii w podziale wartości dodatkowej.

Państwo radzieckie zorganizowało ubezpieczenia osobiste i ubezpieczania majątku na zasadzie państwowego monopolu ubezpieczeniowego,którego celem jest ochrona własności socjalistycznej i nie tylko odszkodowanie za poniesione straty wskutek klęsk losowych i nieszczęśliwych wypadków, lecz przede wszystkim - zapobieganie im i walka z nimi. Państwo radzieckie zorganizowało ubezpieczenie społeczne pracowników na koszt państwa. Ubezpieczenie to nie ogranicza się do przyznawania środków egzystencji inwalidom,matkom, posiadającym dużo dzieci itd. Najważniejszym zadaniem państwa jest umożliwienie każdemu czynnego udziału w społecznym procesie pracy, drogą organizowania różnych zajęć dla tych obywateli,którzy utracili częściowo zdolność do pracy.

Bankowość jest w ZSRR monopolem państwa ; państwo organizuje system kredytowy i rozrachunkowy ; przymus lokowania wolnych środków przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych w instytucjach kredytowych i rozpowszechnienie rozrachunków bezgotówkowych zapewnia maksymalne wciągnięcie do obrotu wszystkich wolnych zasobów pieniężnych,oraz maksymalną szybkość obrotu całego produktu społecznego.

Tak więc specyficzna postawa gospodarcza systemu finansów radzieckich,zasadnicza odmienność jego funkcyj i celów, rola jego w reprodukcji społecznej - wszystko to składa się na zasadniczo inną treść form i metod mobilizacji zasobów finansowych oraz bez porównania szersze i głębsze ogarnięcie przez system finansowy stosunków reprodukcji . Odpowiednio do tego system finansowy ZSRR,opierając się bezpośrednio o finansowo-gospodarczą działalność socjalistycznych przedsiębiorstw i organizacji, łączy w sobie nie

ważną rolę w finansowaniu inwestycyj w dziedzinie przemysłu cię kiego, w walce o uprzemysłowienie socjalistyczne kraju /t.zw.pożyczki na rzecz industrializacji/, o przedterminowe wykonanie planów pięcioletnich /pożyczka pod hasłem "pięciolatka w cztery lata" i inne/. Analogiczne cele produkcyjne charakteryzują powojenne pożyczki na rzecz odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej ZSRR.

Produkcyjne użytkowanie środków, uruchamianych drogą pożyczek państwowych, oraz przeważająca po stronie dochodu budżetu rola wpływów z państwowych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych, eliminują charakterystyczny dla państw kapitalistycznych związek pożyczek z podatkami. Dochody państwowych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych, rosnące w oszczędności, dzięki produkcyjnemu wykorzystaniu wpływów z pożyczek państwowych, zapewniają zwrot wszystkich tych sum, które państwo radzieckie otrzymuje drogą pożyczek, jak również spłatę procentów i wygranych z tego tytułu. O państwowych pożyczkach radzieckich w żadnym razie nie można powiedzieć, że są one antycypacją podatków lub nadzwyczajnym źródłem środków finansowych. Pożyczki radzieckie są samodzielną formą mobilizacji środków przez państwo radzieckie, formą, stosowaną systematycznie, jako metoda organizowania oszczędności mas pracujących i wciąganie ich do obrotu gospodarczego w celu rozszerzenia skali reprodukcji. Ważną rolę w tej sprawie odgrywają państwowe pracownicze kasy oszczędności ZSRR.

Tak samo radykalnie i zasadniczo różnią się co do swej treści i znaczenia podatki radzieckie od podatków państwa burżuazyjnego. Podatki, które płacą państwowe przedsiębiorstwa, instytucje i organizacje są jedną z form podziału ich dochodów, stosowaną w celu zapewnienia maksymalnej regularności i zrównoważenia wpływów do ogólno-państwowego funduszu zasobów finansowych, t.j. do budżetu państwowego ZSRR. Wpływy podatkowe od ludności, spółdzielczości i kołchozów mają nie tylko znaczenie fiskalne, lecz są jedną z dźwigni organizacyjnych działalności kołchozów i spółdzielczości celem ich utrwalenia i rozwoju ; są jednym

jest narzędziem organizacji ich działalności gospodarczej oraz krzewienia zasad kalkulacji gospodarczej.

Radziecki budżet państwowy koncentruje główną część akumulacji narodowo-gospodarczej, wpływającą w postaci podatku obrotowego oraz odpisów i zysków państwowych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych. W okresie 1935-1940 r. z 742,4 milrd. rubli ogólnej sumy dochodów budżetu państwowego ZSRR przypadało na te dwa źródła 542,8 milrd. rubli, czyli 73,1% ; do tego należy dodać duże sumy wpływów z dochodów państwowych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych w innych formach. W szczególności fundusze państwowych ubezpieczeń społecznych, powstające niemal całkowicie z wpłat państwowych przedsiębiorstw, instytucyj i organizacyj, wyniosły w omawianym okresie 55,8 milrd. rb. /7,5% ogólnej sumy wpływów budżetowych/. Pożyczki państwowe dały w tymże okresie 43 milrd. rb. /5,8 % ogólnej sumy wpływów budżetowych/, wpływy z podatków od ludności - 36,1 milrd. /4,8% ogólnej sumy wpływów/.

W budżecie państwowym ZSRR na rok 1948 wpływy z podatku obrotowego, z odpisów z zysków, i z wpłat na fundusz ubezpieczeń społecznych wynoszą łącznie trzy czwarte ogólnej sumy dochodów budżetowych, odsetek zaś, przypadający na wpływy podatków od ludności i z tytułu pożyczek państwowych, znacznie się skurczył.

W porównaniu z okresem wojennym wpływy z podatków zmalały z 12,4% do 7,2%, z pożyczek zaś - z 11, do 5,4%.

Pożyczki państw burżuazyjnych powstają i rozwijają się z reguły z powodów wojennych. Nieprodukcyjne użytkowanie przez państwa burżuazyjne środków, ściąganych z ludności drogą pożyczek, wiąże bezpośrednio te wpływy z systemem podatkowym. Pożyczki państw burżuazyjnych są antycypacją przyszłych wpływów podatkowych a więc wyrazem budżetowego deficytu. Z tego punktu widzenia słusznym jest zaliczanie pożyczek do kategorii nadzwyczajnych wpływów budżetowych.

Srodki pieniężne mobilizowane drogą radzieckich pożyczek państwowych wydatkowane są na cele produkcyjne. Tak np. pożyczki państwowe ZSRR odegrały po

podrożenie/ zawiera sam w sobie zarodek automatycznego wzrastania podatków. Nadmierne opodatkowanie jest nie przypadkowym odchyleniem, lecz raczej samą zasadą współczesnego systemu fiskalnego [13/].

Konieczne jest jeszcze tylko dodanie do tego wzrastającej roli pożyczek, jako gospodarczej podstawy istnienia pasożytniczych warstw rentierów i jako narzędzia uzależnienia krajów kapitalistycznych od światowych kapitalistycznych monopoli.

W ciągu ostatnich lat dwudziestu zadłużenie państwowe Anglii wzrosło przeszło 3-krotnie, Francji - 5,3 razy, USA - prawie 15-krotnie, Japonii - 25-krotnie. Dług państwowy Anglii przewyższa obecnie jej dochód narodowy 3-krotnie, w USA zaś zadłużenie państwowe jest również wyższe od ich rocznego dochodu narodowego. We wszystkich krajach kapitalistycznych zadłużenie państwowe jest kilkakrotnie wyższe od sumy budżetu państwowego /we Francji 4-krotnie, w Anglii - 6-7 krotnie, w USA - 5-6 krotnie/. Na spłaty bieżące z tytułu pożyczek państwowych /nie licząc amortyzacji / nawet najbogatsze kraje kapitalistyczne, jak USA i Anglia, wydają corocznie 15-20% całości swych wpływów budżetowych.

Lichwiarskie pożyczki zagraniczne wkładają na barki mas pracowniczych we wszystkich krajach dłużniczych olbrzymi ciężar spłat. Wywołany przez zadłużenie państwowe wzrost wydatków budżetowych nie przyczynia się w najmniejszym stopniu do wzrostu sił wytwórczych, a przeciwnie przeciwstawia się mu, czemu towarzyszy wysysanie majątku krajów podległych i kolonialnych przez monopole zagraniczne.

W przeciwieństwie do państwa kapitalistycznego państwo socjalistyczne w osobie swych przedsiębiorstw i organizacji uczestniczy bezpośrednio w produkcji i podziale produktu społecznego, udział zaś ten jest decydujący.

Państwo socjalistyczne czerpie niezbędne środki przeważnie z należących do samego państwa przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych. W stosunku do tych przedsiębiorstw i organizacji radziecki system finansowy

---

13//K.Marks i F.Engels. Dzieła. T.XVII, str. 827.

Polityka podatkowa panstw burżuazyjnych w kombinacji z monopolową polityką cen obniża stopę życiową klasy robotniczej i pracującej ludności wiejskiej o wiele poniżej granicy, którą wyznaczają warunki reprodukcji siły roboczej. Podatki w ustroju kapitalistycznym są poważnym czynnikiem postępującej pauperyzacji mas pracowniczych.

Poza swą rolą dodatkowego narzędzia wyzysku mas pracowniczych przez klasę kapitalistów, system podatkowy państwa burżuazyjnego jest również środkiem rozszerzenia sfery wyzysku kapitalistycznego wogóle . Jak wiadomo, w czasach wojny wzrasta nieco opodatkowanie dochodów kapitalistów, zaostrza się progresja skali opodatkowania . Wszystko to ekonomiści burżuazyjni przedstawiają jako "ofiarę", którą składa burżuazja na "ołtarzu ojczyzny ". W rzeczywistości zaś jest to tylko częściowy udział burżuazji w wydatkach, mających na celu rozszerzenie sfery wyzysku, wiążące się w dużym stopniu bezpośrednio z samym prowadzeniem wojny /zamówienia wojenne rządu własnego i innych rządów /i przewidywane, jako konsekwencja zwycięstwa nad konkurencyjnymi monopolami i nowego podziału świata. Niedarmo monopole kapitalistyczne usiłują na wszelkie sposoby rozpętać wojny i przeciągnąć je, jak tylko można . Rzekoma "ofiara" kapitalistów pokrywa się szalonym wzrostem zysków i utrzymaniem ich na niepomiernie wysokim poziomie również i po skończeniu wojny .

Nieprodukcyjne wydawanie środków państwowych, wzrost militaryzmu i pasożytniczego aparatu administracyjnego wywołuje samo przez się systematyczny wzrost podatków. Marks pisał : "pożyczki umożliwiają rządowi pokrywanie wydatków nadzwyczajnych w taki sposób, że płatnik narazie nie odczuwa całego ich ciężaru, lecz te same pożyczki w ostatecznym wyniku wymagają podwyższania podatków. Z drugiej strony wzrost podatków wywołany przez kolejne pożyczki zmusza rząd, przy każdym nowym wydatku nadzwyczajnym, do uciekania się do coraz to nowych i nowych pożyczek. W ten sposób współczesny system finansowy, którego osią jest opodatkowanie przedmiotów najpierwszej potrzeby /czyli odpowiednie ich

Gospodarcze podstawy systemu finansowego, jego funkcja i cele, jego rola w reprodukcji społecznej wyznaczają treść form i metod finansowej mobilizacji środków oraz stopień opanowania przez państwowy system finansowy stosunków reprodukcji.

Państwa burżuazyjne ściągają środki finansowe na swe wydatki niemal wyłącznie drogą redystrybucji dochodów, powstających poza granicami gospodarki państwowej. Główną formą ściągania przez państwo części dochodów ludności są podatki, uzupełniane drogą państwowych operacji kredytowych. "Utrzymanie odrębnej,stojącej ponad społeczeństwem,władzy społecznej wymaga podatków i pożyczek państwowych " 11/.

Rolę podatków w budżetach głównych krajów kapitalistycznych charakteryzują następujące dane / w %% ogólnej sumy dochodów budżetowych bez operacji kredytowych i emisji pieniądza papierowego / :

Lata	USA	Anglia	Francja 12/
1927/28	83,1	82,3	73,4
1937/38	96,4	88,7	87,8
1944/45	92,7	93,4	77,2
1945/46	92,0	93,9	86,0
1946/47	89,2	83,9	89,4

Podatki w państwie burżuazyjnym są przede wszystkim dodatkowym narzędziem wyzysku mas pracujących przez klasę panującą, zorganizowaną w formie państwa. Wyzysk ten maskuje się drogą szerokiego zastosowania różnych form podatków pośrednich /akcyza,monopole fiskalne, cła itp/. W USA podatki pośrednie dają 28% ogólnej sumy wpływów podatkowych budżetu. W Anglii - połowę, we Francji - dwie trzecie . W ciągu ostatnich lat dwudziestu podatki pośrednie /bez wpływów z ceł/ wzrosły w USA trzynastokrotnie, we Francji dziewiętnastokrotnie.

11/ [illegible] W.Lenin,Dzieła.t.XXI.str.376

12/ [illegible] Łącznie z dochodami skarbu z tyt.kasy amortyz. Rok budżetowy odpowiada kalendarzowemu.

przemysłu, naszych sowchozów i kołchozów jest jednym z najważniejszych warunków pomyślnego ataku czynników socjalistycznych na całym froncie.[10]

Gospodarka narodowa ZSRR rozwija się na podstawie planów narodowo-gospodarczych, które ustala państwo. Radziecki system finansowy jest bardzo doniosłym narzędziem gospodarki narodowej kierowania przez państwo socjalistycznym ustrojem gospodarczym w celu jego przebudowy komunistycznej. Radziecki system finansowy odgrywa dużą rolę w reprodukcji społecznej. Jest doniosłą dźwignią rozwoju i umocnienia socjalistycznego systemu gospodarczego. W szczególności radziecki system finansowy jest bardzo ważnym narzędziem opracowania prawa wartości i wykorzystania jego w interesie budowy socjalizmu i komunizmu. Dla ilustracji wymienić tu można rewolucyjne wykorzystanie systemu podatkowego w przejściowym okresie gospodarki radzieckiej, wykorzystanie finansowych metod redystrybucji środków pieniężnych w związku z kształtowaniem cen, finansowe metody upowszechniania zasad kalkulacji gospodarczej, walki o wzrost rentowności przedsiębiorstw socjalistycznych itd.

Tylko w warunkach gospodarki radzieckiej możliwe się stało planowanie finansowe. Drogą tego planowania wykrywa się i najpełniej się mobilizuje zasoby gospodarstwa narodowego i skierowuje się je na zaspokojenie potrzeb społecznych pierwszego rzędu. Drogą planowania finansowego w walce o wykonanie i przekroczenie planów finansowych i wskaźników, na których są one oparte, osiąga się najskuteczniejsze wykorzystanie zasobów materiałów, pracy i pieniędzy w każdym przedsiębiorstwie i instytucji, wciela się w życie najsurowszy system oszczędności, obniża się koszty produkcji i obiegu.

Planowanie finansowe jest jedną z najdonioślejszych cech wyższości radzieckiego systemu gospodarczego. Związane jest ono nierozerwalnie z likwidacją własności kapitalistycznej i utrwaleniem własności socjalistycznej narzędzi i środków produkcji.

10/J.Stalin. Zagadnienia Leninizmu, wyd.10, str.392 /ros/

i redystrybuuje dochody wewnątrz sfery produkcyjnej,dzieli się akumulację narodowo-gospodarczą. Radzieckim systemem finansowym państwo posługuje się jako ważnym narzędziem ewidencji i kontroli produckji oraz podziału produktu społecznego. To znaczy,że radziecki system finansowy odgrywa doniosłą ,czynną rolę w materialnym procesie reprodukcji. Ta szczególna aktywna rola systemu finansów radzieckich wynika stąd,że państwo socjalistyczne jest najwyższą siłą ekonomiczną, kierującą rozwojem gospodarki radzieckiej,że działalność praktyczna państwa socjalistycznego jest koniecznym warunkiem realizacji praw rozwoju gospodarki radzieckiej,że system finansowy radziecki jest nie tylko odrębną dziedziną działalności gospodarczej państwa socjalistycznego, lecz również niezmiernie doniosłym narzędziem całej jego działalności gospodarczej.

Jeszcze na wiosnę r.1918 u progu budowy społeczeństwa socjalistycznego W.Lenin mówił :"nie trzeba zapominać,że wszelkie radykalne reformy nasze skazane są na niepowodzenie,jeśli nie będziemy mieli powodzenia w polityce finansowej. Od tego ostatniego zadania zależy powodzenie zamierzonego przez nas olbrzymiego dzieła socjalistycznego przekształcenia społeczeństwa 8/.

W r.1922 w początkowym okresie powojennej odbudowy gospodarki narodowej i gromadzenia sił ku socjalistycznemu uprzemysłowieniu kraju, W.Lenin znów stwierdził, "że zadanie utrwalenia systemu finansów radzieckich jest jednym z najtrudniejszych,lecz stoi ono teraz na pierwszym planie i bez jego rozwiązania nie można będzie zrobić większych kroków naprzód ani w dziele obrony niezależności Rosji Radzieckiej od kapitału międzynarodowego, ani w dziele gospodarczego i kulturalnego rozwoju państwa " 9/.

Niezmiernie doniosłe znaczenie systemu finansowego,jako aktywnej broni w rękach państwa socjalistycznego,niejednokrotnie podkreślał tow.Stalin . Na XVI zjeździe partii tow.Stalin stwierdził,że mobilizacja maksimum środków na cele finansowania naszego

8/W.Lenin, "Dzieła", t.XXIII,str.18
9/W.Lenin."Dzieła",t.XXVII.str.307 /ros/

Funkcje i cele systemu finansowego określają jego rolę w reprodukcji społecznej.

Jak wiadomo,państwo burżuazyjne,nie dysponując bazą materialno-produkcyjną /gdyż gospodarka jest w rękach osob prywatnych,kapitalistów /, nie ma wpływu na treść i kierunek rozwoju gospodarki kapitalistycznej, lecz samo jest narzędziem w rękach prywatnych właścicieli środków produkcj Odpowiednio do tego rola państwowego systemu finansowego w ustroju kapitalistycznym jest bardzo ograniczona. Finanse państwa burżuazyjnego podlegają żywiołowym prawom rozwoju gospodarki kapitalistycznej.

Wszelkie próby wykorzystania w ustroju kapitalistycznym finansów państwowych,jako samodzielnej siły, zdolnej rzekomo do zmiany przebiegu reprodukcji kapitalistycznej, do zapobieżenia kryzysom - życie bezlitośnie udaremnia i skutkiem ich jest tylko zaostrzenie kryzysów.Prawa kapitalistycznego systemu gospodarczego torują sobie drogę, jak siła żywiołu,jak ślepa konieczność,działanie jej jest tym bardziej niszczące,im więcej przeszkód spotyka ona na swej drodze.

W ustroju kapitalistycznym planowanie finansowe jest niemożliwe. "Każdy wie - pisał Marks - że budżet jest tylko preliminarzem dochodów i wydatków państwa na rok bieżący,preliminarzem,opartym na doświadczeniu gospodarczym, t.j. na bilansie roku poprzedniego".7/

Próby przedstawienia bilansu jako planu finansowego bankrutują. Wszystkie zasadnicze prawa reprodukcji kapitalistycznej można,jak wiadomo, badać w oderwaniu od państwowego systemu finansowego.

W przeciwieństwie do kapitalistycznego systemu finansów, system radziecki jest organicznie treścią samego procesu reprodukcji. Konieczność tego systemu wynika nie tylko i nie tyle z potrzeby posiadania środków na utrzymanie instytucji państwowych i organizacji sfery nieprodukcyjnej, lecz bezpośrednio z samych stosunków materialnego procesu produkcji.

Za pośrednictwem państwowego systemu finansowego nie tylko mobilizuje się środki utrzymania sił zbrojnych i państwowego aparatu administracyjnego,lecz dystrybuuje się

7/ K.Marks i F.Engels,Dzieła, t.IX,str.150 /ros./

ną uwagę zwraca się zwykle na podatki. Tłumaczy się to faktem, że - według słów Marksa "na podatkach polega wyrażone ekonomiczne istnienie państwa"[6].

Głównym punktem badania radzieckiego systemu finansowego jest działalność finansowo-gospodarcza socjalistycznych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych, finanse poszczególnych dziedzin gospodarki narodowej.

x x

x

6/ Marks K.i F.Engels, Dzieła, t.V.str.215 (ros.)

dnym z zasadniczych celów państwowych monopoli handlowych. W tym zakresie znaną powszechnie ilustracją jest monopol spirytusowy w Rosji Carskiej, gwarantujący obszarnikom - właścicielom gorzelni - wysokie ceny spirytusu i jego zbyt. Dziś jasne już są również dla wszystkich prawdziwe cele i istota tak zwanej "nacjonalizacji", przeprowadzonej w Anglii przez burżuazyjny rząd labourzystowski.

"Jakiekolwiek formy przybierałoby państwo współczesne - pisał dawno już Engels - pozostaje ono mechanizmem czysto kapitalistycznym, państwem kapitalistycznym, idealnym, integralnym kapitalistą. Im więcej zdolności wytwórczych skupi ono w swych rękach tym zupełniejszą będzie jego przemiana w integralnego kapitalistę i tym większą liczbę obywateli będzie on wyzyskiwał. Robotnicy pozostaną robotnikami najemnymi, proletariuszami. Stosunki kapitalistyczne nie znikną, lecz jeszcze bardziej się zaostrzą."5/

Do tych słów Engelsa można dziś dodać tylko jedno: jakiekolwiek formy przybierałyby współczesne państwo burżuazyjne pozostaje ono narzędziem w rękach monopolistycznego kapitału, wzrastanie zaś siły takiego państwa jest wzrastaniem panowania monopoli. Tylko w krajach, które zniosły panowanie wyzyskiwaczy i stworzyły nowy aparat państwowy, nacjonalizacja własności ziemskiej, transportu, przemysłu, banków oznacza podkopanie kapitalistycznej własności prywatnej i wprowadzenie społecznej, wszechnarodowej własności.

W ZSRR własność państwowa jest przeważającą postacią własności socjalistycznej. Do państwa należy przygniatająca większość środków produkcji, dysponuje ono większością produktu społecznego.

Przedsiębiorstwa państwowe w ZSRR są nie tylko źródłem dochodów budżetowych, lecz również decydują siłą w reprodukcji dóbr materialnych. Każde przedsiębiorstwo wydatkuje środki pieniężne, wytwarza i zbywa produkcję, osiąga dochody pieniężne i czyni pieniężne wydatki, prowadzi gospodarkę finansową. Ta gospodarka finansowa państwowych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych stanowi właśnie najważniejszy czynnik systemu finansowego państwa socjalistycznego, jego decydującą podstawę.

Przy badaniu systemu finansowego państw burżuazyjnych

5/ K. Marks i F. Engels. Dzieła t.XIV, str.282 (ros.)

Lecz zasoby budżetowe czerpane są w ostatecznym wyniku z dochodu narodowego, który wytwarza praca produkcyjna. Dlatego wzrost budżetów państwa burżuazyjnego, nieprodukcyjne zastosowanie zasobów finansowych podkopują samą podstawę dochodów budżetowych.

W przeciwieństwie do systemu finansowego państw burżuazyjnych, system radziecki nie tylko nie przeciwstawia się gospodarce narodowej, lecz - odwrotnie - tworzy z nią jedną całość, przyczynia się do rozwoju zdolności wytwórczych społeczeństwa, ponieważ: 1) polityka finansowa państwa socjalistycznego dąży do rozwoju i utrwalenia własności socjalistycznej, która jest podstawą naszego ustroju społecznego oraz do wzrostu dobrobytu materialnego mas; 2) zasoby radzieckiego systemu finansowego wydatkowane są produkcyjnie, idą w całości na zaspokojenie rzeczywistych potrzeb społecznych. Dlatego wzrost radzieckiego budżetu państwowego wywiera wpływ dodatni na rozwój sił wytwórczych kraju.

"Gdybyśmy nie mieli tak szybkiego wzrostu budżetu państwowego, republikańskiego i miejscowego, gdybyśmy nie mieli tak szybkiego wzrostu obrotów kredytowych Banku Państwowego.... - mówił W.M.Mołotow w r.1938 - nie mogłaby u nas rosnąć w tak szybkim tempie nasza gospodarka, nasze inwestycje kulturalne, nie mogłaby tak szybko wzrastać nasza zdolność obronna, jak to się dzieje w ostatnich latach".4/

Jednocześnie reprodukcyjne zużytkowanie przygniatającej większości zasobów finansowych rozwija i wzmacnia podstawy dochodowe budżetu radzieckiego. Lecz nie na tym koniec. Pierwszorzędne znaczenie wśród czynników, określających zasadnicze odmienność wzajemnego stosunku radzieckich finansów i gospodarki narodowej, ma fakt, że państwowy system finansowy ZSRR obejmuje, jako swą podstawę zasadniczą, finanse olbrzymiej gospodarki państwowej.

Przedsiębiorstwa państwowe, t.j.stanowiące własność państwa, możliwe są i w ustroju kapitalistycznym, lecz tam są tylko wysepki w morzu prywatnego kapitalizmu, podległe w zupełności monopolom kapitalistycznym i stanowiące taką lub inną ich odmianę; przedsiębiorstwa te - z reguły - bądź dążą do celów często fiskalnych bądź są narzędziem utrzymania wysokiego poziomu dochodów kapitalistycznych, pochodzących z wyzysku i obrony tych dochodów przed ciosami ze strony kryzysów gospodarczych. Zapewnienie stałych i wzrastających dochodów fabrykantom i obszarnikom jest je-

tym samym przyczyniają się one do pogłębienia zaostrzenia sprzeczności kapitalizmu.

Wszystkie wydatki państwa radzieckiego mają na celu ochronę społecznej własności socjalistycznej, rozwój i utrwalenie socjalistycznych stosunków produkcji. Przez to samo przyczyniają się one do wzrostu bogactwa społecznego, podniesienia stopy życia materialnego i kulturalnego mas pracowniczych, zwycięskiego ruchu ku wyższej fazie komunizmu. To właśnie jest głównym przeznaczeniem radzieckiego systemu finansowego.

x x
x

Główne cechy funkcyj i przeznaczenia finansów radzieckich określa sama natura państwa socjalistycznego, zasadniczo różniąca się od państw burżuazyjnych swym charakterem, właściwościami swych funkcyj, swą rolą w reprodukcji społecznej. Stąd wynikają cechy szczególne wzajemnych stosunków systemu finansowego i gospodarki narodowej.

System finansowy państw burżuazyjnych przeciwstawia się gospodarce narodowej w charakterze siły zewnętrznej, wchodzi w konflikt z rozwojem sił wytwórczych, gdyż przede wszystkim polityka finansowa państw imperialistycznych pogłębia i zaostrza sprzeczność kapitalistycznego systemu gospodarczego, a następnie zasoby finansowe państw imperialistycznych wydatkowane są w swej przeważającej części nieprodukcyjnie.

Engels w "Anty Dühringu" pisał: "siłą jest dziś armia i flota wojenna, które kosztują wmnóstwo pieniędzy... Lecz siła nie wytwarza pieniędzy, a najwyżej może tylko odbierać od kogo innego pieniądze już gotowe i to jednak bez szczególnego pożytku".[3]

Wskutek nieprodukcyjnego charakteru wydatków państw burżuazyjnych wzrost budżetów kapitalistycznych świadczy o wzroście nieprodukcyjnego trwonienia produktu społecznego, o postępującym rozkładzie kapitalistycznego systemu gospodarki. Wzrost budżetów kapitalistycznych wywiera wpływ ujemny na rozwój społecznych sił wytwórczych, ponieważ wyciąga coraz to większą część produktu społecznego ze sfery spożycia produkcyjnego.

3/K.Marks i F.Engels. Dzieła, t.XIV str.169 (ros.)

wanie t.zw.robót publicznych, polegających często na bezużytecznych nakładach pracy, gdyż celem ich jest zgładzenie bezrobocia w interesie utrzymania i utrwalenia całego kapitalistycznego systemu wyzysku, rodzącego to bezrobocie.

Tak więc, w wyniku ostatecznym wydatki gospodarcze państw burżuazyjnych niczym się nie rożnią co do swego przeznaczenia od wydatków wojennych i wydatków na utrzymanie administracyjnego aparatu ucisku. Tenże charakter mają wydatki "społeczno-kulturalne" państw burżuazyjnych, ktorych celem jest kapitalistyczne wychowanie mas, przygotowanie kontyngentów siły zbrojnej oraz kandydatów do aparatu administracyjnego państwa, opartego na wyzysku, lokalizacją chorób zakaźnych, grożących wszystkim klasom społeczeństwa, przerzucanie na "skarb", czyli na płatników podatków, elementarnych wydatków na ochronę pracy itp.

Wydatki państwa radzieckiego na gospodarkę narodową obejmują wszystkie jej dziedziny, są kosztami rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej, mają na celu wzrost produkcji i przyspieszenie obrotu towarowego dla utrwalenia potęgi wojenno-gospodarczej państwa radzieckiego, dla najpełniejszego i najbardziej wszechstronnego zaspokojenia wszelkich wzrastających potrzeb produkcyjnych kraju oraz potrzeb osobistych obywateli radzieckich dla budowania komunizmu.

Nakłady państwa radzieckiego na cele społeczno-kulturalne ogarniają wszelkie dziedziny kultury, całą ludność radziecką, dążą do rozwoju kultury socjalistycznej, a narodowej pod względem swej formy, do objęcia przez tę kulturę całej ludności bez wyjątku, do komunistycznego wychowania mas, wszechstronnej ochrony zdrowia ludu radzieckiego, realizacji prawa obywateli radzieckich, do pracy, odpoczynku, wykształcenia, ubezpieczenia na wypadek utraty zdolności do pracy i starości.

Tylko w warunkach ustroju radzieckiego wydatki gospodarcze i społeczno-gospodarcze są naprawdę wydatkami na gospodarkę narodową, na wychowanie narodowe, na ochronę zdrowia narodu, na zaspokojenie rzeczywistych potrzeb materialnych oraz kulturalnych mas narodu.

Wszystkie wydatki państw burżuazyjnych mają na celu ochronę, rozszerzenie i utrwalenie wyzysku kapitalistycznego, a

swej całości wydatkami nieprodukcyjnymi, stanowiąc podstawę finansową najpotężniejszego aparatu przemocy, agresji i zbrojneg gnębienia mas wewnątrz kraju i w krajach podległych. W państwi zaś radzieckim wydatki na siły zbrojne są gwarancją pokojowej twórczej pracy ludu radzieckiego, a jednocześnie skierowane są na podniesienie poziomu kulturalnego szerokich mas pracowniczy Wiadomo, że Armia Radziecka zawsze była i jest szkołą przygotowania kadr dla wielu dziedzin gospodarki społecznej, a praca kulturalno-oświatowa w Armii Radzieckiej zajmuje honorowe miejsce w systemie wychowania komunistycznego mas.

Wydatki państw burżuazyjnych na cele gospodarcze sprowadzają się w znacznym stopniu do kosztów eksploatacyjnych państwowych przedsiębiorstw i monopoli, czyli powiększają tylko pozmiernie skalę budżetu. Tak np. we wszystkich niemal krajach, gd poczta i telegraf wyeliminowane są ze sfery przedsiębiorczości prywatno-gospodarczej, wszystkie koszty eksploatacji poczty i telegrafu figurują i po stronie dochodów i po stronie wydatków budżetu. Nadto nawet i w tym dziale budżetu wydatki gospodarcze państw burżuazyjnych służą do subwencjonowania klas wyzyskujących. Jedną z form takiego subwencjonowania jest dotacyjny (deficytowy) system eksploatacji poczty i telegrafu według tak zwanej "zasady kosztów netto". Przy takiej metodzie wydatki obrotowe klas kapitalistycznych obniżane są kosztem płatników podatków t.j. szerokich mas ludności, które w krajach kapitalistycznych w mniejszym stopniu korzystają z usług poczty i telegrafu niż klasy posiadające. Nie jest to dziełem przypadku, że zasadę "kosztów netto" stosuje się do tych instytucji, które obsługują przede wszystkim klasy wyzyskujące.

W pozostałej swej części wydatki państw burżuazyjnych przeznaczone są na finansowanie inwestycji i eksploatacji przedsiębiorstw produkujących broń i sprzęt wojenny oraz kolei żelaznych i dróg wodnych o znaczeniu strategicznym, a wreszcie na wszelkiego rodzaju subwencje dla poszczególnych kapitalistów i ich ugrupowań, przede wszystkim w tych dziedzinach gospodarki które obsługują potrzeby ministerstw wojny. W okresie przesileń gospodarczych, gdy zniżka cen zagraża zyskom kapitalistów, państwa burżuazyjne subwencjują hamowanie procesów produkcyjnych oraz bezpośrednie niszczenie produktu społecznego. Część swych zasobów budżetowych państwa burżuazyjne przeznaczają na finans

zbrojne wynoszą 17% ogólnej sumy rozchodów, wobec 32,6% w przedwojennym roku 1940. Odsetek, przypadający na finansowanie gospodarki narodowej, wzrósł natomiast z 35,5 do 38,4%; odsetek zaś przypadający na finansowanie potrzeb społeczno-kulturalnych wzrósł z 23,6% do 30%. Przedwojenny poziom wydatków budżetu państwowego ZSRR na cele społeczno-kulturalne przekroczony został jeszcze w 1944 r, a przedwojenny poziom wydatków na ochronę zdrowia - w 1945 roku. Wydatki na utrzymanie państwowego aparatu administracyjnego wynoszą w budżecie na rok 1948 zaledwie 3,5%.

Struktura wydatków budżetu państwowego ZSRR
(w %% ogolnej sumy wydatków)

	1923/24 do 1927/28	1928/29 do 1932	1933 do 1937	1938 do 1940	1946 do 1948
Finansowanie gospodarki narodowej	33,2	59,8	45,6	37,7	36,6 2/
Finansowanie celów społeczno-kulturalnych	31,4	24,6	24,4	25,1	28,7
Razem: Gospodarka narodowa i cele społeczno-kulturalne	64,6	84,4	70,0	62,8	65,3 2/
Finansowanie siły zbrojnej	12,5	5,4	11,8	26,1	19,4
Wydatki na administr.	13,9	5,0	4,1	4,1	3,6

Zasadnicze różnice pomiędzy wydatkami budżetu radzieckiego i budżetu krajów kapitalistycznych nie ograniczają się tylko do różnic ich struktury, do innego stosunku wzajemnego poszczególnych pozycji budżetu; zasadniczo inną jest również sama treść wydatków budżetowych.

Wydatki administracyjne w ustroju burżuazyjnym są wydatkami na utrzymanie aparatu ucisku i gnębienia mas pracujących. W warunkach zaś radzieckich wydatki administracyjne związane są głównie z wykonaniem przez nasze państwo funkcyj gospodarczo-administracyjnych i kulturalno-wychowawczych, przeznaczone są w całości na ochronę praw obywateli i współdziałanie we wzroście ich dobrobytu.

Wydatki na siły zbrojne w państwach burżuazyjnych są w

2/ Bez uwzględnienia sum wydanych z funduszu zapasowego.

na rzecz monopoli, a jednocześnie na ochronę zdrowia i oświatę.

Wzrost wydatków wojennych Anglii w okresie dwudziestopięciolecia 1881-1906, wynoszący 2,2 raza, uznano w owym czasie w literaturze ekonomicznej za potworny. Lecz tempo to wydaje się "umiarkowane", jeżeli porównamy je z tempem wzrostu wydatków wojennych w okresie powszechnego kryzysu kapitalizmu.

Wydatki wojenne USA (według danych urzędowych) w roku 1938/39 wzrosły wobec roku 1913/14 (czyli także w okresie dwudziestopięcioletnim) 3,5-krotnie, wydatki wojenne Anglii - 5,2-krotnie. Lecz i to tempo wzrostu wyprzedził o wiele dalszy wyścig zbrojeń. Budżet wojenny Anglii w r.1947/1948 przewyższał poziom 1937/38 r.(czyli w ciągu dziesięciolecia) 3,2-krotnie, a budżet wojenny USA 11-krotnie. W ciągu 34 lat ubiegłych od początku pierwszej wojny światowej wydatki wojenne Angli wzrosły 11-krotnie, Stanów Zjednoczonych A.P. - 33-krotnie.

Chociaż od skończenia drugiej wojny światowej minęło przeszło trzy lata, budżety wojenne państw imperialistycznych wielokrotnie przewyższają poziom przedwojenny. Pozycja wydatków na obronę w budżecie USA jest równa tejże pozycji z okresu wojenn[...] i przewyższa 11-krotnie budżet r.1940.

Wydatki zaś na oświatę i ochronę zdrowia zajmują w budżetach państw kapitalistycznych miejsce zupełnie nieznaczne i zmalały jeszcze bardziej. W USA np.w r.1946/47 wydatki na oświatę wyniosły....0,17% budżetu. A przy tym trzeba uwzględnić, że pozycja ta zawiera również wydatki na "prace badawcze", które mają główne znaczenie strategiczne.

W przeciwieństwie do finansów burżuazyjnych, funkcje i cele systemu finansowego radzieckiego bynajmniej nie ograniczają się do utrzymania aparatu państwowego i wydatków wojennych. Przeciwnie; wydatki na utrzymanie aparatu państwowego zajmują wogóle bardzo skromne miejsce w radzieckim budżecie państwowym. Jeśli zaś chodzi o wydatki wojenne, to wysuwają się one na pierwsze [miej]sce tylko w wypadku wojny.

Pierwszorzędne miejsce w wydatkach radzieckiego budżetu państwowego zajmuje finansowanie gospodarki narodowej i wydatki na cele społeczno-kulturalne.

W budżecie państwowym ZSRR na rok 1948 wydatki na sił[...]

charakter połlegalny, było mniej lub więcej zamaskowaną defraudacją funduszów skarbowych, to obecnie, obok rozkwitu zamaskowanych defraudacji, przepompowywanie dochodów mas pracowniczych do kieszeni monopolistów odbywa się zupełnie jawnie, w niespotykanej dotąd skali, przybiera "legalne" formy wszelkiego rodzaju "sanacji", "zarządzeń przeciwkryzysowych" itd. Samo tylko rozdymanie cen w latach wojny gwarantuje monopolom niesłychane zyski, W okresie lat 1940-1945 zyski monopoli amerykańskich (według danych urzędowych) wyniosły 125 milrd.dolarów wobec 35 milrd., otrzymanych w ciągu pięciolecia przedwojennego. Po ukończeniu wojny zyski monopoli rosną nadal. W r.1947 wyniosły one 30 milrd.dolarów, przekraczając o 20% najwyższy poziom lat wojennych oraz prawie pięciokrotnie poziom przedwojenny.

Wszystkie inne funkcje i zadania systemu finansowego państw burżuazyjnych zajmują miejsce drugorzędne, grają rolę nieznaczną i w ogromnej większości wypadków narzucone są siłą rzeczy. Engels w pracy "Sytuacja klasy robotniczej w Anglii" stwierdził, że państwo burżuazyjne wydaje pewną część środków budżetowych na ochronę zdrowia, obawiając się rozpowszechnienia chorób nagminnych w dzielnicach, zamieszkałych przez ludzi zamożnych. Rozwój techniki (szczególnie wojennej), potrzeba wykształconych mniej lub więcej kadr dla aparatu wojennego i cywilnego oraz nacisk klasowy ze strony pracowników zmuszają burżuazję w osobie jej państwa do wydawania pewnych sum na oświatę. Lecz wydatki te, narzucone przez konieczność, zajmują zawsze drugorzędne miejsce w budżecie państw burżuazyjnych, a w okresach kryzysów gospodarczych one to przede wszystkim ulegają redukcji. W.I.Lenin pisał: w państwie burżuazyjnym nie może burżuazja dać naprawdę na cele kulturalne nic prócz groszy, gdyż wielkie sumy są jej potrzebne na zapewnienie panowania burżuazji jako klasy"[1]

Słowa te wypowiedziane na długo przed zwycięstwem socjalistycznej Rewolucji Październikowej, zachowują w zupełności swoje znaczenie i dzisiaj. Więcej nawet, w miarę zaostrzania się wewnętrznych i zewnętrznych przeciwieństw w państwach kapitalistycznych wydatki na zbrojenia w ich budżetach rosną coraz bardziej i zwiększają się również koszty aparatu państwowego, datki

---
1/ W.I.Lenin.Dzieła, t.13 wgr.4, str.312 (ros.)

się produkcji na potrzeby cywilne, oraz skali detalicznego obrotu towarowego.

Tak więc trwałość systemu finansowego państwa socjalistycznego wzmacnia się wskutek bezpośredniego związku finansów państwowych z materialnym procesem produkcji. Systematyczny wzrost skali produkcji i dochodu narodowego gwarantuje równie systematyczny wzrost zasobów finansowych państwa radzieckiego.

W socjalistycznym systemie gospodarczym nie istnieje niebezpieczeństwo spadku dochodów państwowych wskutek kryzysów i depresji gospodarczych jakiejkolwiek natury.

x x

x

Drugą zasadniczą cechą szczególną radzieckiego systemu finansowego jest radykalnie odmienna treść jego funkcyj, celów i roli w reprodukcji społecznej.

Funkcje i cele kapitalistycznego systemu finansowego oraz ich rolę w reprodukcji społecznej wyznacza istota i funkcje państwa burżuazyjnego. Państwo burżuazyjne jest narzędziem łamania oporu wyzyskiwanych mas pracowniczych, narzędziem obrony własności kapitalistycznej, narzędziem rozszerzania terytoriów państwa kosztem innych krajów, albo obrony tych terytoriów przed atakiem państw obcych.

Odpowiednio do tych funkcyj cele systemu finansowego państwa burżuazyjnego sprowadzają się do ściągnięcia środków, niezbędnych do utrzymania państwowego aparatu administracyjnego i na wydatki wojenne.

Obok tego, państwa kapitalistyczne szeroko posługują się swymi systemami finansowymi w charakterze swoistej pompy, wysysającej dochody szerokich mas ludności, celem przelania ich w bezdenne kieszenie monopoli kapitalistycznych. Ta rola burżuazyjnych systemów finansowych wybitnie wzrosła w fazie imperializmu a szczególnie - w fazie powszechnego kryzysu kapitalizmu, gdy następuje zrastanie się aparatu państwowego z kapitałem monopolistycznym, gdy aparat państwowy podporządkowuje się monopolom kapitalistycznym, które posługują się nim w celu otrzymania superzysków, przerzucania wszystkich ciężarów wojny i kryzysów gospodarczych na barki mas pracowniczych. Jeśli poprzednio przepompowywanie zasobów finansowych do kieszeni burżuazji miało

cowniczych. Lecz zubożenie mas i wzrost ich oporu klasowego przeciwstawia się zwiększaniu finansowego wyzysku, co przy jednoczesnej ochronie przez państwo zysku kapitalistów stwarza taką sytuację, że wzrost produkcji towarów nie zapewnia wzrostu środków finansowych, którymi dysponuje państwo. Nawet przy wysokim poziomie produkcji i rosnących dochodach narodowych zasoby finansowe, ściągane przez państwo z dochodów ludności, mogą nie wystarczyć na zbilansowanie budżetu. Spadek zaś produkcji, któremu towarzyszy wzrost bezrobocia, obniżenie płac i innych dochodów z pracy, prowadzi nieuchronnie do kryzysu finansowego. We wszystkich krajach kapitalistycznych światowy kryzys gospodarczy lat 1929-1933 wywołał niezmiernie ostre i głębokie kryzysy finansowe. Systemy finansowe krajów kapitalistycznych nie mogły odzyskać równowagi po wstrząsach kryzysowych aż do drugiej wojny światowej; wojna zaś zrodziła nieuchronne nowe kryzysy finansowe.

W przeciwieństwie do systemów finansowych państw burżuazyjnych, stan finansów państwa radzieckiego zależy od wielkości produkcji i wzrostu dochodu narodowego kraju. Wynika to z panowania własności socjalistycznej. Dochód narodowy w ZSRR tworzą niemal w całości przedsiębiorstwa socjalistyczne, jest on bezpośrednim źródłem dochodów państwa. Produktem dodatkowym dysponuje państwo lub kolektywy pracownicze (kołchozy, spółdzielnie) i służy on interesom pracowniczym.

Głównym, decydującym źródłem zasobów finansowych w państwie radzieckim są dochody państwowych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych, wielkość zaś tych dochodów zależy od masy produkcji i jej zbytu, od ilościowych i jakościowych wskaźników działalności tych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych. Dochody ludności zajmują miejsce drugorzędne w składzie źródeł finansowych państwa radzieckiego. Jednocześnie dochody ludności nieprzerwanie rosną na gruncie rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej, udział zaś wpłat i wkładów ludności w systemie finansowym maleje. Przez to samo rosnący systematycznie udział ludności w dochodzie narodowym idzie na zaspokojenie potrzeb swych obywateli i na gromadzenie oszczędności. Zapewnia to duże rezerwy dochodów dla budżetu. Tak - w latach Wojny Narodowej wzrost składek dobrowolnych i wpłat obowiązujących na rzecz budżetu państwowego ZSRR skompensował w znacznym stopniu czasowe skurczenie się wpływów od przedsiębiorstw i organizacji, spowodowane skurczeniem

sowej państwa socjalistycznego. Rozwój radzieckiego systemu finansowego, tak samo jak i całość życia gospodarczego ZSRR, wyznaczony jest i kierowany przez państwowy plan narodowo-gospodarczy. System finansów radzieckich nie podlega destrukcyjnemu wpływowi światowych przesileń gospodarczych. Masy pracownicze ZSRR popierają politykę finansową państwa socjalistycznego, czynnie uczestniczą w jej realizacji, troszczą się o utrwalenie sytuacji finansowej kraju, o wzrost dochodów państwowych, o najoszczędniejsze i najbardziej celowe ich wydatkowanie. W latach Wojny Narodowej z inicjatywy mas pracowniczych miast i wsi powstały wielomilionowe fundusze obrony kraju i fundusze Armii Czerwonej, składające się z dobrowolnych składek i ofiar ludności. W latach powojennych rozwinęła się szeroka akcja narodowa na rzecz ponadplanowej akumulacji, wzrostu rentowności przedsiębiorstw socjalistycznych.

Likwidacja przeciwieństwa między społecznym charakterem produkcji a prywatnym zawłaszczeniem produktu społecznego, planowanie narodowo-gospodarcze, zniesienie wyzysku, wyeliminowanie samych możliwości przesileń gospodarczych, niezachwiany rozwój gospodarki według praw rozszerzonej socjalistycznej reprodukcji - oto są zasadnicze przyczyny zrównoważenia systemu finansowego państwa radzieckiego. Rozwój socjalistycznego systemu gospodarki gwarantuje systematyczny wzrost potęgi finansowej ZSRR, utrwalenie jego niezależności finansowej i gospodarczej od krajów kapitalistycznych.

x x

x

Niezrównoważenie systemów finansowych państw burżuazyjnych potęguje się wskutek tego, że w ustroju kapitalistycznym nie może być bezpośredniej zależności pomiędzy dynamiką produkcji, a stanem finansów państwowych. Wynika to przede wszystkim z panowania prywatnej własności kapitalistycznej.

Dochód narodowy w krajach kapitalistycznych wypracowują robotnicy, zatrudnieni w w przedsiębiorstwach prywatnych, inkasują go poszczególni kapitaliści, nadwartość przywłaszczają wyzyskiwacze. Państwo nie dysponuje środkami produkcji, nie posiada samodzielnych źródeł dochodu. Broniąc wszelkimi środkami zysków kapitalistów i innych dochodów pasożytniczych, państwo burżuazyjne przerzuca cały ciężar wydatków państwowych na barki mas pra-